

Mariusz Maciej Żydowo 2 VII 1925–30 IV 2017

Prof. Mariusz Maciej Ojcomił Żydowo urodził się 2 lipca 1925 r. w Kutnie. W latach 30. wraz z rodzicami przeprowadził się do Gdyni. Jako uczeń był członkiem harcerstwa, aktywnie działającego w Gdyni w okresie międzywojennym. Tuż przed wybuchem II wojny światowej rodzina opuściła Gdynię i zamieszkała ponownie w Kutnie, gdzie młody Mariusz pracował na kolei. Po zakończeniu II wojny światowej rodzina Profesora powróciła do Gdyni, a on rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Akademii Lekarskiej w Gdańsku. W czasie studiów (1945–1950) pracował w Zakładzie Chemii Lekarskiej ALG, kierowanym przez prof. Włodzimierza Mozołowskiego, byłego kierownika Katedry Chemii Fizjologicznej Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, który w latach 1919–1921, w randze kapitana, był dowódcą kompanii przybocznej marszałka Józefa Piłsudskiego.

W 1951 r. uzyskał stopień doktora nauk medycznych na Wydziale Lekarskim AMG (promotor prof. W. Mozołowski). W latach 1958–1959, jako stypendysta fundacji Rockefellera, odbył staż naukowy na Wydziale Biochemii Uniwersytetu Cambridge (Wielka Brytania). Do 1960 r. pracował w Katedrze i Zakładzie Chemii Fizjologicznej AMG jako asystent, później adiunkt, od 1960 r. jako docent; habilitował się w tym samym roku na podstawie rozprawy pt. *Naturalna ultrafiltracja krwi pod wpływem adrenaliny*. W latach 1962–1965 pełnił funkcję kierownika Zakładu Chemii Biologicznej Wydziału Farmaceutycznego AMG. W 1966 r. został profesorem nadzwyczajnym, zaś w 1978 r. profesorem zwyczajnym. Od 1966 r. do chwili przejścia na emeryturę w 1995 r. kierował Zakładem Biochemii Wydziału Lekarskiego z Oddziałem Stomatologicznym AMG.

Profesor na przestrzeni blisko 20 lat był pełnomocnikiem Rektora AMG do spraw budowy Zakładów Teoretycznych (dzisiaj Collegium Biomedicum) i wyposażenia ich w nowoczesną aparaturę badawczą. Pomimo upływu

ponad 40 lat od zakończenia tej budowy cały czas zaskakuje dalekowzroczność Profesora w zastosowaniu wielu wewnętrznych rozwiązań architektonicznych i funkcjonalnych tego gmachu.

Profesor był autorem wielu prac naukowych, z których większość została opublikowana w renomowanych czasopismach naukowych, jak np.: *Biochem J*, *Biochim Biophys Acta*, *Metabolism*, *J Mol Cell Cardiol*, *Clinica Chimica Acta*, *Biopolymers*, *Mol Genet Metab*, *Gen Pharmacol*, *Int J Biochem* i *Comp Biochem Physiol*. Najważniejsze osiągnięcia naukowe Profesora dotyczyły badań nad oczyszczaniem, właściwościami katalitycznymi, kinetycznymi i regulacyjnymi oraz rolą fizjologiczną deaminazy AMP zwierząt zmiennie- i stałocieplnych. Ważnym nurtem badań naukowych Profesora były prace nad molekularnymi mechanizmami powstawania martwicy mięśnia sercowego. Ponadto zajmował się badaniem: (1) białek miofibryli mięśni szkieletowych, (2) wewnątrzkomórkową lokalizacją enzymów, (3) toksycznym działaniem etanolu oraz wysokich dawek witaminy D₃. Na uwagę zasługują jego interesujące artykuły, dotyczące zagadnień bioetyki.

Profesor był promotorem kilkunastu rozpraw doktorskich oraz opiekunem kilku prac habilitacyjnych. Wielu jego współpracowników i uczniów zostało profesorami i pełniło lub pełni funkcje kierownicze nie tylko w Polsce. Znaczący autorytet Profesora przyczynił się do jego wyboru na rektora podczas pierwszych demokratycznych wyborów w Akademii Medycznej w Gdańsku w 1981 r. Niestety, już 31 sierpnia 1982 r. władze stanu wojennego, decyzją ministra zdrowia i opieki społecznej, z przyczyn politycznych odwołały Profesora z tej funkcji.

Profesor pełnił wiele funkcji poza macierzystą uczelnią. Zorganizował Gdańskie Stowarzyszenie Akademickie i był jego pierwszym przewodniczącym. W latach 1962–1968 był przewodniczącym Gdańskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Biochemicznego. Był wieloletnim członkiem Rady Naukowej Instytutu im. Nenckiego PAN i wiceprzewodniczącym Komisji Biochemii i Biofizyki PAN (1976–1980) oraz członkiem Komisji Nauk Fizjologicznych PAN. 3 maja 1990 r. został członkiem Wydziału Lekarskiego Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, gdzie był redaktorem i autorem jednego z rozdziałów monografii *Dzieje nauczania medycyny na ziemiach polskich*, wydanej przez PAU w 2001 r.

W roku 1984 Profesor był pomysłodawcą i organizatorem pierwszej Konferencji Dydaktycznej Kierowników Katedr Biochemii Wydziałów Lekarskich w Polsce, która odbyła się w Gdańsku. Od tego czasu wszyscy kierownicy zakładów biochemii uczelni medycznych w Polsce spotykają się corocznie na konferencjach, podczas których dyskutowane są problemy nauczania biochemii studentów medycyny. Był to znaczący początek integracji tego środowiska naukowo-dydaktycznego.

Profesor był członkiem wielu towarzystw naukowych krajowych i zagranicznych. Od 1959 r. należał do Biochemical Society. Był honorowym członkiem Polskiego Towarzystwa Biochemicznego oraz członkiem komitetu redakcyjnego pisma „Acta Biochimica Polonica”.

Profesor był osobą bardzo cenioną nie tylko w macierzystej uczelni, ale także w środowisku naukowym Gdańska i Polski. Wyrazem tego były nagrody za działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną na rzecz swej uczelni, miasta Gdańska, towarzystw naukowych, lokalnych i krajowych. Profesor uzyskał wiele odznaczeń, wyróżnień i nagród. Do najważniejszych należy zaliczyć: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1973), tytuł Zasłużonego Nauczyciela (1981), Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski (1995), doktorat honoris causa Akademii Medycznej w Gdańsku (1995), Nagrodę Naukową im. Jana Heweliusza (1998), Medal Księcia Mściwoja II (2000), „Medicus Nobilis” (2011) oraz nagrody PAN i Ministra Zdrowia.

Profesor przez wiele lat, będąc już na emeryturze, wygłaszał wykład z historii medycyny i biochemii dla studentów II roku Wydziału Lekarskiego. Dużo miejsca poświęcał w nim profesorom Jakubowi Parnasowi i Włodzimierzowi Mozołowskiemu. Przedstawiając zasługi tego drugiego dla rozwoju biochemii w Gdańsku i w Polsce, często wspominał o marszałku Józefie Piłsudskim i jego dużym wpływie na dalsze losy profesora.

Wychowankowie i współpracownicy Profesora napisali: „Odejście Pana Profesora, wspaniałego człowieka, naukowca i nauczyciela, który był ważną częścią naszego życia, pogrążyła nas w głębokim smutku i żalu. Był to dla nas wielki zaszczyt i przywilej, że mogliśmy Profesora poznać, pracować razem przez wiele lat i uczyć się od tak wybitnego mistrza. Jego mądre rady pozostają z nami. Na zawsze pozostanie w naszej pamięci”.

Janusz Limon